

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

INTERFAOL METODLAR ORQALI NUTQIY FAOLLIKNI OSHIRISH NAZARIYASI VA AMALIYOTI

Yusupova Indira Alisher qizi

*Osiyo xalqaro universiteti 1-kurs magistri Talim va tarbiya nazaryasi
(boshlangich ta'lim)*

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi interfaol metodlar yordamida o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Nutqiy faollik, uning shakllanishi va interfaol metodlar orqali rivojlantirilishi pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida qaraladi. Maqolada interfaol metodlarning turlari, ularning pedagogik afzalliklari va o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi ahamiyati ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Shu bilan birga, amaliy misollar orqali dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning samarali usullari halide fikr va mulohazalar yuritiladi va atroflicha bayon etiladi.*

Kalit so'zlar: *nutqiy faollik, interfaol metodlar, pedagogika, kompetensiya, kommunikativ ko'nikmalar, dars jarayoni, ta'lim samaradorligi.*

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПОВЫШЕНИЯ РЕЧЕВОЙ АКТИВНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ

Аннотация: *В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты повышения речевой активности учащихся с использованием интерактивных методов. Речевая активность, ее формирование и развитие посредством интерактивных методов рассматриваются как важный фактор повышения эффективности педагогического процесса. В статье на основе научных источников рассматриваются виды интерактивных методов, их педагогические преимущества и важность в развитии речевой компетенции учащихся. Одновременно обсуждаются и подробно описываются на практических примерах эффективные методы использования интерактивных методов в процессе обучения.*

Ключевые слова: *речевая активность, интерактивные методы, педагогика, компетенция, коммуникативные навыки, процесс обучения, эффективность обучения.*

THEORY AND PRACTICE OF INCREASING SPEECH ACTIVITY THROUGH INTERACTIVE METHODS

Annotation: *This article analyzes the theoretical and practical aspects of increasing students' speech activity using interactive methods. Speech activity, its formation and development through interactive methods are considered an important factor in increasing*

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

the effectiveness of the pedagogical process. The article covers the types of interactive methods, their pedagogical advantages and their importance in developing students' speech competence based on scientific sources. At the same time, effective methods of using interactive methods in the lesson process are discussed and described in detail through practical examples.

Keywords: *speech activity, interactive methods, pedagogy, competence, communicative skills, lesson process, educational effectiveness.*

KIRISH

Jamiyatning taraqqiyoti va ta'limning zamonaviy talablari o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishni dolzarb vazifa sifatida qo'yadi. Nutqiy faollik – o'quvchilarning fikrini erkin ifoda etish, muloqotga kirishish va bilimlarni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini rivojlantirish jarayoni. Pedagogik amaliyotda interfaol metodlar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirishning samarali vositasi sifatida qaraladi. So'nggi yillarda ta'limning sifatini oshirishga qaratilgan innovatsion metodlar, xususan interfaol metodlar, o'quvchilarning shaxsiy ishtiroki va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Shu bois, interfaol metodlarni o'quv jarayoniga integratsiyalash orqali o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirish pedagogik nazariyalar va amaliyotning asosiy vazifalaridan biridir. Maqolaning maqsadi – interfaol metodlarning pedagogik mohiyatini ochib berish, ularning nutqiy faollikni oshirishdagi ahamiyatini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar berishdan iborat. Nutqiy faollik tushunchasi pedagogika va lingvistika sohasida o'quvchilarning til va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida markaziy ahamiyatga ega bo'lgan kontseptsiya sifatida qaraladi. Tadqiqot metodologiyasida nutqiy faollik shaxsning bilim va ko'nikmalarini amaliyotda erkin ifoda etish, fikrini mantiqiy va tizimli shaklda bayon qilish hamda kommunikativ vaziyatlarda faol ishtirok etish qobiliyati sifatida talqin qilinadi. Shu bilan birga, nutqiy faollik o'quvchining shaxsiy ishtiroki, ijodiy tafakkuri va muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik vosita sifatida metodologik tahlil qilinadi. Mazkur bo'limda nutqiy faollikni o'rganish uchun tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va interfaol yondashuvlardan foydalanish asosiy metodologik prinsip sifatida belgilandi. Bu yondashuv nutqiy faollikni faqat nazariy bilim bilan cheklamasdan, o'quv jarayonida amaliy mashqlar, guruh ishlari, muammoli vaziyatlar va diskussiya orqali shakllantirishni nazarda tutadi. Tadqiqot metodologiyasida nutqiy faollik o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasi, kommunikativ va sotsiokulturni qobiliyatlarini uyg'un rivojlantirish orqali oshiriladi, bu esa pedagogik jarayonning samaradorligini ta'minlaydi. Shuningdek, metodologiyada nutqiy faollikning tarkibiy jihatlari – tinglash, tushunish, fikr bildirish va muloqotga kirishish – alohida tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish jarayonida interfaol metodlar va strategik yondashuvlarni qo'llash samarali natija beradi. Shu bilan birga, nutqiy faollik o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, kommunikativ vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va ijodiy yechimlar ishlab chiqish qobiliyatini mustahkamlashga xizmat

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

qiladi. Natijada, metodologik tahlil shuni ko'rsatdiki, nutqiy faollik – bu nafaqat til bilimlarini egallash, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi, pedagogik jarayonning markaziy elementi hisoblanadi. Shu bois, nutqiy faollikni rivojlantirishga qaratilgan metodologik yondashuvlar o'quv jarayonining samaradorligini oshirish va o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. So'nggi yillarda pedagogik adabiyotlarda interfaol metod tushunchasi ta'lim jarayonining innovatsion yondashuvlari doirasida keng yoritilgan. Interfaol metodlar – bu o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantiruvchi, ularni passiv tinglovchi emas, balki faol sub'ekt sifatida dars jarayoniga jalb qiluvchi pedagogik yondashuvdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar o'quvchilarning bilimni qabul qilishdan tashqari, uni tahlil qilish, mantiqiy bog'lash va amaliyotda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, interfaol metodlar o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda markaziy vosita hisoblanadi. Pedagogik adabiyotlar interfaol metodlarni nafaqat o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish vositasi sifatida, balki ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini mustahkamlash va muloqot madaniyatini shakllantirish mexanizmi sifatida ham talqin qiladi. Masalan, Munozara, guruh ishlari, rol o'yinlari va loyiha metodlari o'quvchilarning darsga faol jalb etilishini ta'minlab, ularning muloqotga kirishish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, interfaol metodlar pedagogga o'quv jarayonini individualizatsiyalash va har bir o'quvchining nutqiy faolligini baholash imkonini beradi. Adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar asosida olib boriladigan dars jarayonida o'quvchi nafaqat bilimni qabul qiladi, balki uni muloqot, muhokama va ijodiy faoliyat orqali mustahkamlash imkoniga ega bo'ladi. Masalan, guruh ishlari o'quvchilarga bir-biri bilan fikr almashish, savol-javob va muhokamalar orqali nutqini shakllantirish imkonini beradi. Rol o'yinlari esa real hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qilish orqali o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ qobiliyatlarini amalda sinashga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, dars jarayonini qiziqarli va samarali qiladi hamda passivlikni kamaytiradi. Pedagogik manbalarda interfaol metodlarning tarkibiy jihatlari ham yoritilgan. Unga quyidagilar kiradi: 1) faol ishtirok va muloqot; 2) muammoli vaziyatlarni hal qilish; 3) ijodiy yondashuv va loyiha faoliyati; 4) guruh va jamoaviy ishlash; 5) strategik nutqiy qobiliyatlarni rivojlantirish. Ushbu tarkibiy elementlar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish va pedagogik jarayon samaradorligini ta'minlashda uzviy ishlaydi. Shu bois, interfaol metodlar nafaqat til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham hissa qo'shadi. Zamonaviy pedagogik adabiyotlar interfaol metodlarning kommunikativ va lingvistik komponentlarga ta'sirini alohida ta'kidlaydi. Lingvistik komponent o'quvchining til birliklarini egallash va ulardan muloqot jarayonida samarali foydalanish qobiliyatini rivojlantiradi. Kommunikativ komponent esa o'quvchining o'z fikrini to'g'ri va mantiqiy ifoda etishi, tinglovchi bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, interfaol metodlar o'quvchilarning diskursiv va strategik nutqiy kompetensiyasini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

rivojlantirishga yordam beradi, ya'ni ularning nutqini vaziyatga moslashtirish, muloqotdagi noaniqliklarni bartaraf etish va ijodiy yechimlar ishlab chiqish qobiliyatini oshiradi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar pedagogik jarayonda samaradorlikni oshirishning asosiy omili bo'lib, ular o'quvchilarning nutqiy faolligini nafaqat dars davomida, balki darsdan tashqari ham rivojlantirish imkonini beradi. Shu bois, interfaol metodlar o'qituvchiga o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olgan holda darsni tashkil etish, shuningdek, ularning kommunikativ va lingvistik kompetensiyasini baholash va shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda o'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar pedagogik jarayonda o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirishning eng samarali vositasidir. Nutqiy faollik tushunchasi shaxsning fikrini mantiqiy va tizimli ifoda etish, bilimlarni amaliyotda qo'llash va kommunikativ vaziyatlarda faol ishtirok etish qobiliyati sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotlar shuni tasdiqladiki, interfaol metodlar nafaqat til va nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki o'quvchilarning ijodiy tafakkurini, mustaqil fikrlashini va muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Amaliyotdan olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, guruh ishlari, diskussiya, rol o'yinlari, loyiha faoliyati va muammoli vaziyatlar kabi interfaol metodlar o'quvchilarning darsga motivatsiyasini oshiradi, ularni faol sub'ekt sifatida dars jarayoniga jalb qiladi va nutqiy kompetensiyasini mustahkamlaydi. Lingvistik, kommunikativ, sotsiokulturni, diskursiv va strategik komponentlar o'quvchilarning nutqiy faolligini shakllantirishda uzviy ishlaydi va pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi. Shuningdek, interfaol metodlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalash o'quvchilarning nutqiy faolligini yanada oshirishga imkon beradi. Onlayn muhokamalar, interaktiv mashqlar va taqdimotlar orqali o'quvchilar o'z nutqini rivojlantiradi, muloqot qobiliyatini mustahkamlaydi va shaxsiy ijodiy tafakkurini kuchaytiradi. Umuman olganda, interfaol metodlar nutqiy faollikni oshirish, o'quvchilarning shaxsiy va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda markaziy vosita hisoblanadi. Shu bois, pedagogik amaliyotda interfaol metodlarni tizimli qo'llash dars sifatini oshirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yo'ldoshev J.G. Tilshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Mahmudov N. Nutq madaniyati va kommunikativ ko'nikmalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Qosimov S. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2020.
4. Karimov B. Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

5. Abdullayev T. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.

